

רשימת ספרי "בן מלך" שיצאו לאור עד עתה:

• חג המצות	• חג המנוחות
• ספרית העומר וחג	• שומע טענה
• חשבונות	• עניינים בש"ס ובחלכה
• ימי כיבו המצרים - נלות	• זמירות בש"ס
• ימים נוראים	• בראשית ח"א - טאמרי
• חג הסוכות	• נבואה בראשית-נח
• חנוכה	• בראשית ח"ב - ל"ד
• ימי המצרים	• קץ-עמלות
• הגדה של פסח	• בראשית ח"ג - ורא-יחזיקי
• בעניני מצות המצויית	• שמות ח"א - שמות-שבלח
• שבועות	• שמות ח"ב - מאמרי מבווא
• חמץ ומצור	• שמות ח"ג - תרומה-מקווי
• שיר השירים	• ויקרא ח"א - ויקרא-מצועע
• שבת קודש	• מוציא ח"א - מדבר-שלח

ניתן להשיג: mechonbennelech@gmail.com

באר"ב ניתן להשיג: sales@yefenofbooks.com | Warehouse: 8482450220

פרשת קרח
גליון מס' 110

אוצרות בן מלך

בסייעתא דשמיא

מתורתו של מו"ר רבינו הגדול רבי לייב מינצברג זצוק"ל רבה של קהל עדת ירושלים

פרשת קרח

כהונה' ומגלן שהיתה כאן טענה גם על הכהונה הגדולה. ולפי דברינו כאן מפורש שהתעורר הצורך להוכיח את מעמד הכהן הגדול.

ואף שלא פירש הכתוב להדיא שלושת הדברים הללו, אמנם יכולים אנו ללמוד זאת מסגנון לשון הפסוק. והיינו, שעל עבודת הלויים שפיר מתאים הלשון 'את אשר לו' דמצינו שהם נקראים כן שהם 'לו', כדכתיב "היו לי הלויים" (לעיל ח, יד).

ומילים אלו מגדירות את מהות ענין הלויים, שכן עבודת הלויים היא בחינה של שעבוד ועבדות, וכפי שהתורה מנמקת משום מה חלה עליהם חובה זו - "כי נתונים נתונים המה לי מתוך בני ישראל תחת פטרת כל

וידבר אל קרח ואל כל עדתו לאמר, בוקר ויודע ה' את אשר לו, ואת הקדוש והקריב אליו, ואת אשר יבחר בו יקריב אליו (טז, ה)

פשטות לשון הכתוב היא, שיש כאן שלשה עניינים הטעונים בירור - 'את אשר לו', ואת הקדוש', ואת אשר יבחר בו', וה' יודיע לעין כל את אמיתתם.

והנה רש"י מפרש רק את שני העניינים הראשונים - 'בוקר ויודע ה' את אשר לו' - לעבודת לוייה. ואת הקדוש - לכהונה. והקריב - אותם אליו. אולם המשך סיום הכתוב - 'ואת אשר יבחר בו יקריב אליו' לא נתבאר ברש"י.

אכן כאמור פשטות הכתוב משמע שסיום זה מכוון לענין שלישי שצריך אליו בירור, ונראה דכוונת כתוב זה היא על בחירת הכהונה הגדולה. שנוסף על בחירת משפחת הכהונה לקדשם לשרת לפניו, בחר מתוכם את הכהן הגדול והקריבו אליו, וכמו שכתוב - 'וַיִּבְדֹּל אֹהֶרֶן לְהַקְדִּישׁוֹ קוֹדֵשׁ קִדְשִׁים' (דברי הימים א' כג, ג). שהוא נבחר ונמשח בשמן המשחה, ונבדל להיות בן ביתו של הקב"ה, וכלשון הכתוב בו - "ומן המקדש לא יצא ולא יחלל את מקדש אלוקיו, כי נזר שמן משחת אלוקיו עליו" (ויקרא כא, יב).

ובזה מיושבים דברי המדרש המובאים ברש"י (פסוק ו) שקרח ומאתיים וחמישים איש ביקשו כהונה גדולה, ולא נתבאר מהיכן מקורו, שהרי לשון הכתוב הוא 'וביקשתם גם

בגליון

פרשת קרח

ביאורי פסוקים..... עמוד 1

גדר פדיון הבן..... עמוד 8

היכל השבת

עבודת מתנה..... עמוד 10

פרנס השבוע

עץ חיים היא למחזיקים בה

הוצאות הדפסת גליון זה נודבו לזיכוי הרבים
ע"י ידידנו הנכבד מחשובי אברכי קהילתנו מתומכי מכונינו

הרה"ח החפץ בעילום שמו
לרגל השמחה השרויה במעונו

זכות הפצת אור תורתו הבהירה של רבינו בעל הבן מלך
תעמוד לו ולמשפחתו להתברך בכל הברכות האמורות למחזיקי התורה
לראות ברכה והצלחה בכל אשר יפנה

לנחצות ותרומות "פרנס השבוע/ החודש"
אפשר להתקשר לטלפון מס' 054-8422488

יו"ל ע"י מכון 'כתבי בן מלך'

לתרומות והנצחות נא לפנות ל' 054-8422488

לקבלת העלון במייל, ניתן להצטרף בכתובת
mechonbenmelech@gmail.com

כתובת המכון: אוהב ישראל 1/9, ביתר עילית

לתגובות והערות נא לפנות ל' 052-7616048

לקהל שוחרי תורת ה'בן מלך' ואוהבי התורה בכל מקום שהם

הננו בזה בקריאה של חיבה לשוחרי התורה,
להיות שותפים וידידים איתנים למפעל הכביר של מכוננו
להפיץ על פני תבל את אורו המיוחד והבהיר בתורה של
מורנו ורבינו בעל ה'בן מלך' 'צוק"ל

ולתמוך בבית היוצר 'מכון כתבי בן מלך', אשר אך ורק מכוחו יוצאים
לאור כל גנוי תורתו של רבינו ושיעוריו המרובים, כאשר זכינו לראות את
הכרכים הרבים נדפסים ויוצאים לאור עולם, ופתחו אופקים חדשים בפני
כלל שוחרי התורה

מהררי ציון יוצאת הקריאה, בואו לעזרת ה' בגבורים, המשימה הגדולה
עדיין לא הושלמה ודורשת משאבים רבים מדי חודש בחדשו.
נא זכו והצטרפו להימנות למצווה חשובה זו של הרבצת והפצת אור
התורה לזכות את הרבים, הטו שכם וטלו חלק במשימה הגדולה
פנו עתה להנהלת המכון והצטרפו למשפחת התורמים והמנויים
לדבר המצוה הגדולה הנתונה בידינו

באין מענה השאירו הודעתכם ונשוב אליכם בהקדם

- ספרים
- למעלה היטה
- סדרת ספרים
- ביאורים ומאמרים
- על המשימה המיטבית החדשה
- ספרים
- על ה'בן מלך'
- ספר
- המת והמחבר
- ביאור סידור
- ספר
- אמנה ומחוקק
- מגאן
- תורה ודעת
- אמרים
- תורה ודעת

הנצחות תורמים

קו בן מלך
03-3077354

מנהלים מכון
סניפים 94 מקומות ברחבי

עמדת הטקסט במרכז מסת
לשמוע סניפיה רבים
מחולקים לפי גישאים
בכל התחומים

הכיתה ספרו בן מלך
בתיבת המסחרית במרכז העלון

מלפני התקלה: 054-8422488
כתובת: אוהב ישראל 1/9
ביתר עילית
קניית: מכתב לפי סניף 46
לתיבת הארית
mechonbenmelech@gmail.com

בשורה טובה למבקשי ה'

ניתן להאזין לשיעורי רבינו וצוק"ל בקו השיעורים
'קו בן מלך'
03-3077354

ישנה אפשרות לבחור במאגר הממוחשב ולהאזין לשיעורים
בפרשת השבוע

שמעו ותחי נפשכם

ויחי רצון שנזכה להגדיל תורה ולהאדירה

מכון כתבי בן מלך
ההנהלה

הודעה חשובה ומשמחת לתורמי המכון

ניתן לקבל החזר מס
על תרומות למכון בגובה של
עד 35% מערך התרומה

לפי סעיף 46

דבר המכון

התרגשות אופפת אותנו, אנשי מכון בן מלך, בבוא פרשיות אלו, חלקו השני של ספר במדבר, שהרי בפרשיות הללו עסקנו כל הירחים האחרונים בתורתו הבהירה של רבינו זצ"ל, שעמד על כל פסוק תמוה וכל עניין מוקשה, הפך בו והפך בו, עד שיצא הביאור ברור צלול ומאיר. זכות עמדה לנו להעלות את כל העושר הגדול הזה על גבי גיליון לקראת הוצאת החלק השני של ספר במדבר.

התאמצנו מאד, ייחלנו וציפינו כי אכן יהיה סיפק בידינו להעניק לכל מבקשי התורה את הספר מוגמר ומושלם לקראת קריאת הפרשיות הללו, אולם מסתבר שהשלימות המתבקשת בתורה זו, דורשת שלבי ליטוש שנוצצים להם עוד זמן מועט.

דברי התורה בעצם ערוכים ושמורים ומוכנים לעימוד והדפסה, אולם כדרכו של רבינו זצ"ל אין אנו מוציאים מתחת ידינו את הדברים כל עוד שניתן לשפרם, כל עין בוחנת היא עבורנו תמרוז והכוונה. וכך עם השלמת עריכתו של הספר, נכנסת כלל המערכת לפעילות אינטנסיבית של ליטוש והגהה אחר הגהה, על ידי טובי וחשובי הת"ח והמעיינים ומיטיבי המבט הבוחן שבקהילתנו.

מטבע הדברים בספר המקיף רבבות רבות של מילים ואותיות, מן הנמנע שלא יימלטו שגיאות מידי הכותבים והעורכים, על כן עובר כל ספר הראוי לשמו הגהות על ידי כמה וכמה בודקים ובוחנים העוברים בשבעה עיניים על הספר כולו, כל שגיאה וכל טעות מביאה אנחת רווחה לצוות העורכים והמגיהים, שכן מה היה קורה אלמלא היינו מבחינים בו בשלב זה. כל עוד שהכל עומד בשלב העריכה, התיקון נעשה במספר לחיצות כפתור. ברגע שהספר נדפס, אין עוד מה לעשות, השגיאה נחקקת לשנים או לדורות.

אנשי המכון מתקשים לאכזב את המתעניינים שציפו לקבל את הספר יחד עם קריאת הפרשיות, אולם למול תחושה זו, גוברת ההכרה כי ספר הנדפס ויוצא לאור עולם, מוגש לעם ישראל למען יעמוד שנים ודורות, ומוכרח הוא שיצא מתוקן ושלם עד כמה שיד אדם מגעת ומגהת. אי אפשר לוותר על שלימות הנוגעת למהותו של הספר, רק בכדי להקדים את הוצאתו במספר שבועות. זמן הדפסתו ישתכח מן הלב תוך זמן קצר, בעוד איכותו של הספר תישאר לתמיד. בסיום כל הליכי הליטוש והבקרה, באה עבודת העימוד והעיצוב, וכל שאר חלקי המלאכה, שגם בהם נחוצה בקרה תמיידית בכל שלב ושלב למען יצא דבר שלם ומתוקן מתחת ידינו.

פיצוי מה תהווה העובדה שבגיליונות הללו שבידכם כבר שולבו קטעי דברי התורה הערוכים ומושלמים מתוך הכרך ההולך ונדפס, לשמחת לב ולהארת עיני ציבור צמאי תורת רבינו, המייחלים ליושר דבריו ומתיקות אמריו הנעימים.

אנו כבר מתכוננים אל היום בו אנו באים לברך על המוגמר, כאשר נלגד עינינו כבר נראית השלמת המלאכה כולה מתקרבת לקיצה, ונזכה לברך על המוגמר להלל ולהודות על השלמת חלק נוסף, כשחלק הארי מסידרת בן מלך על התורה כבר יצא לאור עולם.

השמחה היא של חברי הקהילה, שחלומם הגדול הולך ומתגשם לנגד עיניהם, כשתורתו הבהירה של רבינו על כל כרכיה נקבעת כיתד איתנה בין פרשני התורה שבכתב, והכל בתמיכתכם היציבה הרואה במפעל זה את תכלית היצירה שפעל רבינו זצ"ל להאיר עיני ישראל בתורה ולגדל ולקדש שם שמים.

תרגם 'יקרב לשמושיה', שזה מתאים לבחירת הכהן הגדול המשמש לפני ה' כמלאך משרת.

ומכך שמשה רבינו אמר להם שה' יודיע ויוכיח את שלושת הדברים האמורים, עלינו ללמוד שמחלוקתו של קרח ועדתו היתה על שלשתם, הן על הלווייה, הן על הכהונה, והן על הכהונה הגדולה.

והיינו כי דתן ואבירם ואון בן פלת, שהיו משבטו של ראובן הבכור, חרה להם על הלווייה משום מה נבחר שבט לוי לתפקיד הנכבד. ועוד היו בין החולקים בני שבט לוי שבאו לחלוק על הכהונה, וכדכתיב - 'רב לכם בני לוי, המעט מכם כי הבדיל אלוקי ישראל אתכם מעדת ישראל וגו' ויקרב אותך ואת כל אחיך בני לוי אתך ובקשתם גם כהונה" (פסוקים ח-י). וקרח עצמו בא לחלוק על בחירת אהרן לכהן גדול, כי רצה הוא להיות כהן גדול, כדאייתא במפרשים.

ועל שלושת המדרגות הנבחרות הללו, אמר להם משה שהקב"ה יודיע ויוכיח אמיתת כל אחד מהם, ואכן כך היה שכל שלושת הבחירות נתבררו לעיני כל ישראל שהם מאת ה'. בעת הקרבת הקטורת כשנשרפו מקריבי הקטורת, נתבררה בחירת הכהונה, שההקטרה והכהונה נתונים רק לאהרן ולבניו הכהנים. וכן ציוה ה' לעשות ממחתות השרופים לעשות ציפוי למזבח שהיו לאות ולזכרון לבני ישראל על קדושת הכהונה, שלא יקרב איש זר אשר לא מזרע אהרן לעבודת הכהנים.

והבירור שרק שבט לוי נבחר לתפקיד לעבוד את עבודת המשכן, היה על ידי מופת המטות (להלן יז, יז), שפרח מטה שבט לוי, והיה לאות לבני מרי שלא יבואו לחלוק על הלווייה, כמו שפירש הרמב"ן שם. ובתוך כך היה גם אות על בחירת אהרן שפרח מטוה שעליו היה כתוב שמו, ויתבאר להלן.

והנה תחילה כתיב "ואת הקדוש והקריב אליו", לשון הווה, ואחר כך "ואת אשר יבחר בו יקריב אליו", לשון עתיד. ולפי דברינו מבואר שפיר, כי הבירור מי 'הקדוש' לכהונה התקיים מיד בבוקר, כאשר הקריבו את הקטורת, והאש אכלה את מאתיים וחמישים איש. אולם הבירור השני מי יהיה הכהן הגדול זה נתברר רק לאחר שהתלוננו למחרת מיתת המאתיים וחמישים איש, ולאחר המגפה נצטוו להניח את המטות, ולקחום למחרת, נמצא שביור זה של 'ואת אשר יבחר בו', היה לאחר כמה ימים, ולכן נכתב לשון עתיד 'קריב אליו'.

* * *

ואם בריאה יברא ה' ופצתה האדמה את פיה ובלעה אותם ואת כל אשר להם וירדו חיים שאולה, וידעתם כי נאצו האנשים האלה את ה' (טו, ל)

רחם בכור כל מבני ישראל לקחתי אותם לי. כי לי כל בכור בבני ישראל באדם ובבהמה ביום הכותי כל בכור בארץ מצרים הקדשתי אותם ליי" (ח, טז-יז). ועל כן נאמר בלויים הלשון - 'את אשר לו', והיו לי הלוויים, וכמו שהיה תחילה בבכורים 'כי לי כל בכור', כלומר שהם משועבדים ומוטלת עליהם חובת העבודה לה'.

אכן הכהונה היא חשיבות וחביבות שקירבם אליו להיות מגישי לחמו של הקב"ה ואוכלים משולחן המלך, ולכן כתוב כאן לגבי הכהונה - 'ואת הקדוש והקריב אליו', שה' 'קידש' ו'הקריב' את הכהנים אליו. וכפי שמצינו דכתיב בבחירת אהרן ובניו לכהונה - 'ואתה הקרב אליך את אהרן אחיך ואת בניו אתך מתוך בני ישראל לכהנו לי... לקדשו לכהנו ליי" (שמות כח, ג-ג). והנה הכהונה היא מתנה וחזקת לכהנים שהקב"ה קידשם והקריבם אליו, וכדכתיב להלן - 'עבודת מתנה אתך את כהונתכם" (יח, ז).

ולשון הכתוב 'ואת אשר יבחר בו יקריב אליו' תואם את ענין הכהונה הגדולה, כי הכהן הגדול נבחר מכל הכהנים, וכלשון הכתוב הנזכר "ויבדל אהרן להקדישו קודש קדשים".

ומצינו לכך סימוכין בחז"ל שדרשו על אהרן את הפסוק (תהלים סה, ה) - "אשרי תבחר ותקרב, ישכון חצריך, נשבעה בטוב ביתך, קדוש היכלך".

ואמרו במדרש (שמות רבה לו) 'ואתה הקרב אליך' - הדא הוא דכתיב 'אשרי תבחר ותקרב ישכון חצריך נשבעה בטוב ביתך קדוש היכלך'. א"ר יצחק משל לאוהבו של מלך שתיגרו ועשאו פרוטיקאטור שלא יהא זז מפלטיין, ואוכל מותריו של מלך, כך אהרן היה שוה לכל ישראל ועשאו הקב"ה כהן גדול, ואמר לו (ויקרא כא, יב) 'ומן המקדש לא יצא', ואכל מותריו של הקב"ה שנאמר 'והנותרת מן המנחה'. ובתנחומא (צו ח) 'אשרי אהרן בכפלים שבחרו הקב"ה וקברו וכו' לכך דוד משבחו ואמר, אשרי תבחר ותקרב ישכון חצריך'.

בפסוק זה מופיע הלשון 'תבחר ותקרב', שהם שני הדברים האמורים כאן 'קירוב' ו'בחירה', שהם מעלת הכהן הגדול - 'ואת אשר יבחר בו יקריב אליו', והכהן הגדול הוא שנאמר בו 'קדוש היכלך', כי הוא בן ביתו של הקב"ה וקדוש היכל. [ועיין ברמב"ן ששורש דברינו נתבאר בדבריו, אלא שלפי פירושו עוסק הפסוק רק בשני דברים, לוייה וכהונה, וע' פנים לתורה].

ועיין באונקלוס שתרגם 'וית קדיש ויקרב לקדמוהי, וית די יתרעי ביה יקרב לשמושיה'. והדברים תואמים למה שנתבאר, שהרי אף שלשון הכתוב בשניהם שווה: 'והקריב אליו' 'קריב אליו', עם זאת שינה בתרגומו שלגבי את הקדוש כתב 'ויקרב לקדמוהי', שהוא תרגום המילים 'והקריב אליו' כלשונם, אולם לגבי 'את אשר יבחר בו'

ותבקע האדמה אשר תחתיהם. ותפתח הארץ את פיה ותבלע אותם ואת בתיהם (טו, לא-לב)

יש לדקדק בלשון הכתוב, שבתיאור המאורע כתוב בתחילה **ותבקע האדמה**, ומיד אחר כך כתיב **ותפתח 'הארץ'**. ונראה שהמושג 'הארץ' הוא שם הניתן לעולם כולו, או בצורה מושאלת גם לארץ ומדינה שלימה. אבל שטח מוגדר ומצומצם, אינו נקרא 'ארץ', אלא 'שדה' או 'קרקע'. ומשום כך בפסוק הראשון שבו מדובר על 'האדמה אשר תחתיהם' אין מתאים הלשון הארץ, כיון שמתייחסים לתחום המקום שבו אירע פעולת הבקיעה, ברגבי האדמה אשר תחתיהם. והיינו משום שמציאות הבקיעה בקרקע מתייחסת למקום המסויים שבו אירע הדבר. אכן בהמשך הכתוב מספר ומתאר גדול הנס הפלא שהיה בדבר, וחוזר על המאורע בלשון מליצה, שהיה נראה לכל כי הארץ פתחה את פיה על מנת לבלוע אותם, ולשון הכתוב כאן מתייחס לכללות הארץ, שכביכול זהו הפה של העולם שנפתח ובלעה אותם, ולכן נבחר כאן הלשון 'הארץ'.

* * *

ויאמר משה אל אהרן קח את המחתה ותן עליה אש מעל המזבח ושים קטורת, והולך מהרה אל העדה וכפר עליהם, כי יצא הקצף מלפני ה' החל הנגף; ויקח אהרן כאשר דבר משה וירץ אל תוך הקהל וגו' (יז, יא-יב)

וכתב רש"י: 'וכפר עליהם - רז זה מסר לו מלאך המוות כשעלה לרקיע, שהקטורת עוצר המגפה'. והוא בגמרא (שבת פט.ט): 'עלית למרום שבית שבי לקחת מתנות באדם (תהלים סח, ט), בשכר שקראוך אדם לקחת מתנות, אף מלאך המוות מסר לו דבר, שנאמר 'ויתן את הקטרת ויכפר על העם' ואומר 'ועמוד בין המתים ובין החיים' וגו'. אי לאו דאמר ליה, מי הוה ידע'.

ויש לתמוה הרבה בדבר, כיצד הורה משה לאהרן להעלות קטורת שלא במקומה ושלא בזמנה. והרי לכאורה יש בה משום קטורת זרה אשר לא ציוה ה'. ופשיטא שאין שום מלאך, ובוודאי שלא מלאך המוות, יכול להיות מקור להוראת מצוות שלא נאמרו מאת ה', והמלאך יש בכוחו לכל היותר להודיע עניינים ולגלות סודות מאחורי הפרגוד. ומעתה ייפלא, כי אף שהשיג משה סוד זה במרום, וידע כוחה של הקטורת לעצור המגפה, מכל מקום מה תוקף יש בכך כדי להתיר איסור זה, שאף חיוב מיתה יש בו, כמו שמצינו במעשה נדב ואביהוא, ובמעשה מאתים ותמישים איש מקריבי הקטורת, אשר יצאה אש מלפני ה' ותאכלם.

וכבר עמד על כך האור החיים וכתב: 'ויקח אהרן כאשר דבר משה... עוד ירצה לצד שהענין כאן הוא היפך

שנינו במשנה (אבות ה, ו) 'עשרה דברים נבראו ערב שבת בין השמשות', ואחד מהם הוא 'פי הארץ'. ונראה בכוונת הענין של אותם דברים שנבראו בין השמשות, שהם מעשי בריאה שאין להם קביעות ועמידה כשאר הדברים הנבראים, רק מעמדם ומציאותם גבולי ומתנווד, וכמו הזמן של בין השמשות, שהוא במהותו ספק יום ספק לילה, אף עשרה דברים אלו הם מצד אחד מיוחדים לגמרי, ושייכים לששת הימים שברא ה' את עולמו ונתחדשו ונקבעו אז סדרי העולם, אולם מאידך הם משתלבים בסדר מהלך ימי העולם, ומצד זה היה נכון שיווצרו לאחר שנסתיימו ששת ימי בראשית. כך שמציאותם ויצירתם של אלו עומדת בספק ובמצב 'ביניים' אם הם שייכים מצד עצמם לזמן של ששת ימי בראשית, או לזמן של כלל ימות העולם. וזה נכלל במאמרם שהמה נבראו ערב שבת בין השמשות, דהיינו על גבול ימי חידוש הבריאה.

וכדוגמת 'פי הארץ', שהיא תכונה שלא נמצאת כמותה בכל הבריאה, שתפתח הארץ את פיה, ומצד זה היא נבראה בששת ימי בראשית, אולם מאידך היא מתרחשת כחלק ממהלך החיים בתוך ימי העולם.

*

וברש"י - 'ורבותינו פירשו, אם בריאה פה לארץ מששת ימי בראשית מוטב, ואם לאו יברא ה'. ומקורו בירושלמי (סנהדרין פ"ה ה"א): 'באותה השעה אמר משה, רבון כל העולמים, אם נברא לארץ פה מששת ימי בראשית הרי מוטב, ואם לאו יברא לה מעכשיו'.

מבואר בדברי הירושלמי, כי משה רבינו הסתפק בדבר האם נברא פה לארץ מששת ימי בראשית אם לאו, וכן איתא בכמה ממדרשי חז"ל. [אכן מצינו בזה סוגיות חלוקות, דבתלמוד בבלי סנהדרין (קד). מבואר שלא הסתפק על עצם הבריאה, אלא הסתפק האם הוא נמצא כאן במקומם או שצריך להקריבו לכאן].

ולפי שיטה זו הקשה האלשיך הקדוש בספר 'תורת משה', דאין שייך לומר שהיה מסתפק, כמו שאמרו ז"ל 'אם נברא ואם לאו יברא עתה', והלא משנה שלימה היא, שזהו אחד מעשרה דברים שנבראו בין השמשות - 'פי הארץ', ומפי מי קבלנו המשנה אם לא מפי משה.

אכן כאמור הדברים מיושבים, שזה גופא אכן נתבאר במשנה, שפי הארץ נברא בשעה של ספק בגדר 'בין השמשות', ואין מבורר גדר ברייתו האם הוא בריאה או לאו, ולכן גם משה העמידו באופן של ספק.

* * *

נפש'. יש לומר שכאן שהיה הדבר נודע לו ממלאך המוות עצמו שהוא הממונה על כך בסדרו של עולם, הרי מובטח הוא למעלה מכל ספק, ולא גרע מרפואה טבעית שהותרו כל איסורי תורה מפני סכנת נפשות.

הנה כי כן, הוראה זו לא באה למשה מתוך קבלת נבואה, כי אם מתוך חכמת התורה אותה השיג, ומעומקה העלה הלכה זו. וכיון שהדברים הוכרעו על פי דעת תורה, הרי אלו דברי אלקים חיים.

וזהו שהשיב לו אהרן למלאך 'אין משה אומר כלום מלבו אלא מפי הגבורה', כלומר, הן אמת ששלוחו של משה אני, אך דעתו של משה דעת תורה היא, וכמוה קבלה מפי הגבורה.

וביותר מבוארים הדברים על פי מדרש 'לקח טוב' (פסיקתא זוטרתא קיד, א): 'ויאמר משה אל אהרן קח את המחתה ותן עליה אש מעל המזבח וגו' - אמר אהרן למשה, בי אדוני משה להרגני אתה מבקש; בני מפני מה שהקריבו אש הדיוט נשרפו, ולי אתה אומר קח את המחתה ותן עליה אש מעל המזבח להוציא מן הקדש חוץ. אמר לו, עד שאתה מדבר הם מתים, אלא 'והולך מהרה'. כיון ששמע אהרן כך, אמר, אפילו אני מת על ישראל - אינו חושש'.

הרי מבואר בזה להדיא, כי ההוראה הזאת היתה של משה לבדו, ובשל כך היה אהרן חושש למעשיו משום שלא ירד לסוף דעתו, אך כיון ששמע כי "החל הנגף" - והוראתו של משה אחת היא שבשעה שישאל ניגפים, אין פנאי לדון ולבקש בירור לדברים, אלא החובה לחוש תיכף להצלתם - מיד "ויקח אהרן כאשר דבר משה" - בשליחותו של משה, סמוך ובטוח כי הוא אמת ותורתו אמת, "וירץ אל תוך הקהל" - מוכן ומזומן אף למסור נפשו למען שליחותו, ובלבד שישוּב חרון האף מישראל.

אמנם דבר זה פשוט, כי בוודאי אין מעשה איסור מבטל חרון אף, אלא נראה ששני העניינים מתקיימים ובאים כאחד: הואיל וקטורת זרה נדחת מפני פיקוח נפש, הרי שסגולת הריצוי שוב מתקיימת בה כאילו נקרבה כמצוותה.

וזהו שאמרו עוד במדרש (פסיקתא שם): 'וישב אהרן אל משה - לבשרו. כלומר, לבשר למשה כי נתקיימו דבריו. שכן, אם ציווי מפורש היה זה מאת ה', מה בשורה היתה בפי אהרן, והלא פשוט ומושלל

הדין, להקטיר קטורת חוץ לזמנו וחוץ למקומו, לזה אמר 'ויקח אהרן' וטעם 'ויקח' הוא 'כאשר דבר משה', פירוש על פי נביא, ויאמן נביא כשיאמר לעבור על מצוה אחת ממצוות התורה לפי שעה, וכאליהו בהר הכרמל'.

אלא שעדיין יש להבין מה טיבה של הוראת שעה כאן, והלא כל כוחו של הנביא אינו אלא כשנמסרת לו נבואה מאת ה'. וכאן הרי לא מצינו שום דיבור ה' למשה לעשות כדבר הזה, ועוד אם אכן נבואה מפורשת היתה בידו, מה היה צורך עוד באותו רז שגילה לו מלאך המוות, וכי נבואת ה' צריכה סמך מן המלאכים, לגלות שקיומה תמלא תועלת מסויימת.

והנה במדרש אגדה מצינו, כי התנצחות רבה היתה בין אהרן הכהן לבין המלאך המשחית, על אודות עצירת המגפה, כפי שהביא רש"י להלן (פסוק י): 'ויעמוד בין המתים וגו' - אחז את המלאך והעמידו על כרחו. אמר לו המלאך הנח לי לעשות שליחותי. אמר לו משה ציוני לעכב על ידך. אמר לו אני שלוחו של מקום ואתה שלוחו של משה. אמר לו אין משה אומר כלום מלבו אלא מפי הגבורה, אם אין אתה מאמין הרי הקב"ה ומשה אל פתח אהל מועד, בוא עמי ושאל. וזהו שנאמר 'וישב אהרן אל משה'.

גם דין ודברים זה כשלעצמו צריך תלמוד, והלא ממה נפשך, אם היתה בידי משה נבואה מפורשת מאת ה', מהי אפוא טענת המלאך 'אני שלוחו של מקום ואתה שלוחו של משה', והלא שניהם שלוחם של מקום הם. ואם משה מדעתו הורה כן, מהי תשובתו 'אין משה אומר כלום מלבו אלא מפי הגבורה'.

והנראה לבאר בזה, כי אכן לא ניתנה למשה נבואה לעשות כן, וכפי שמוכח מתוך הענין עצמו. שחרון האף היה שולט - "יצא הקצף מלפני ה' החל הנגף" - ומשה הוא שהורה מדעת עצמו לאהרן לקום ולעשות מעשה שיכפר על ישראל. ולפי שידע משה סוד הקטורת שכוחה יפה לעצור המגפה, דן משה דין לעצמו, שפיקוח נפש דוחה כל התורה, וכדאי הוא איסור הקרבת קטורת שלא כמצוותה להידחות, למען עצירת המגפה והצלת נפשות ישראל.

ובמעשה זה של הקטורת למדנו, שלא רק במעשים גלויים שיש בהם הצלת נפש כדרכו של עולם, הותרו איסורי תורה מפני פיקוח נפש, אלא גם עניינים סגוליים שמובטחת פעולתם הם גם כן בכלל היתר זה. ואף לדעת הרמב"ם (פירוש המשניות יומא פ"ג א) שלא הותר לעבור על איסור משום רפואה סגולית, אפילו במקום פיקוח

1. ועיין בשו"ת מהרש"ם ח"ג סימן רכה שפסק כדעת הרמב"ם, וכן כתב ב'באר יצחק' או"ח סימן טז. אולם עיין ברכי יוסף או"ח סימן שא, שהוכיח שהרמב"ן והרשב"א פליגי על הרמב"ם. והארכו הפוסקים בענין זה לדינא.

בכורי כל אשר בארצם אשר יביאו לה' לך יהיה, כל טוור בביתך יאכלנו (יח, ג)

הלשון 'כל אשר בארצם' נאמר רק כאן בביכורים, ולא בתרומה הסמוכה לה בפסוק.

הנה יש להבחין שיש הבדל יסודי שהתרומה באה רק מדגן תירוש ויצהר מן התורה, ואילו ביכורים באים משבעת המינים שנשתבחה בהם הארץ, והדבר צריך טעם.

ומהות הודאת הביכורים מבוארת בכתוב (דברים כו, ט): "וענית ואמרת לפני ה' אלוקיך וגו' ויביאו אל המקום הזה ויתן לנו את הארץ הזאת ארץ זבת חלב ודבש. ועתה הנה הבאתי את ראשית פרי האדמה אשר נתתה לי". כלומר שהם באים כהודאה לרגל נתינת הארץ לבני ישראל.

ומכתוב זה למדים שרק מי שיש לו קרקע מביא וקורא, ומי שאין לו קרקע אינו יכול להביא ולקרות. דין שלא מצינו כמותו בשאר המצוות התלויות בארץ, כגון תרומות ומעשרות שאין חיובם תלוי אם יש לו קרקע, אלא גדר חיובם בפירות עצמם. הרי מבואר בזה להדיא שהביכורים כל תוכנם הוא לתת הודאה על נתינת 'הארץ'.

ולאור זאת יתבאר, כי התרומה והמעשר עניינם להיות מורמים ומופרכים מתוך מאכל האדם, אלא שלא חייבה תורה משום טעם זה אלא את המאכלים הבסיסיים והחשובים בלבד, שהם דגן תירוש ויצהר. ברם, חכמים הרחיבו מצוות אלו וחייבו בה את הכל, הואיל וכל פרי הארץ הנאכל באשר הוא - שייך ביסודו לענין זה.

אולם מצוות הבכורים, אין עניינה הפרשת חלק מן המאכל, אלא הבאת חלק מן 'הארץ' לפני ה'. וכאמור, שכך היא משמעות ויודי הביכורים 'האדמה אשר נתת לי'. וענין נתינה מתוך הארץ אינו מתבטא אלא בשבעת המינים בלבד, המיוחסים לארץ זו ובהם נשתבחה ארץ ישראל.

ובזה מבואר היטב לשון הכתוב 'כל אשר בארצם', כי הארץ היא המחייבת את הבאת הביכורים.

גם יובן בזה ההבדל שמצינו בין ביכורים לתרומות ומעשרות, שאת הביכורים מפרישים במחובר, כמו ששינונו (ביכורים פ"ג משנה א): 'כיצד מפרישין הבכורים יורד אדם בתוך שדהו ורואה תאנה שבכרה אשכול שביכר רמון שביכר, קושר בגמי ואומר הרי אלו בכורים'. ואילו התרומה והמעשר הפרשתם היא דווקא בתלוש (שם פ"ב משנה ד).

הספק הוא כי דבר אחד מדבריו אחר לא ישוב ריקם. אולם לפי האמור כי דעת משה היא אשר הכריעה בדבר, הלא בשורה גדולה הביא עמו אהרן, להודיעו כי נתקיימו ונתאמתו דבריו, כאשר חרון האף פסק ונעצרה המגפה מישאל, ואף הוא צלחה דרכו כאשר מילא את שליחותו בשלום.

* * *

ואתה ובניך אתך תשמרו את כהונתכם לכל דבר המזבח ולמבית לפרוכת ועבדתם, עבודת מתנה אתן את כהונתכם והזר הקרב יומת (יח, ז)

יש להבין מהו 'לכל דבר המזבח ולמבית לפרוכת', ואם הכוונה לבית קדשי הקדשים שמבית לפרוכת, הרי גם שאר כהנים אסורים בביאה, ואפילו כהן גדול אינו מותר רק בעת המיוחדת ועם קרבנות הכפרה, וכי על עבודה אחת זו דקדק הכתוב.

ואמנם בגמרא (יומא כד:) העמידו את הכתוב בעבודת יום הכיפורים, אולם נראה שהוא בדרך הדרש שדרשו התם. אולם בפשוטו של מקרא לא מסתבר דבהכי איירי קרא. שלפי זה לא נזכר בכתוב העבודה שבהיכל, ונמצא שהזכיר הכתוב את עבודת המזבח שבחוץ, וכנגד זה את העבודה הנדירה שלפני ולפנים, ואילו מהעבודה שמחוץ לפרוכת, הטבת הנרות העלאת הקטורת ועריכת הלחם הנעשים מדי יום ביומו, לא הזכיר מאומה.

עוד דרשו בספרי (קרח פ"סקא א) - 'אל מבית לפרוכת. מכאן אומר מקום היה אחורי בית לפרוכת, ששם בודקים יחוסי כהונה'. [עיי' במלבי"ם שדרשו כן מכח קושיא זו, שהרי מבית לפרוכת גם לכהנים אסור להיכנס]. וגם זה דרשא הוא.

ובאברבנאל פירש שהיכל נקרא 'מבית לפרוכת' כיון ששם נמצא הפרוכת המבדלת בינו לבית קדש הקדשים, ותמוה שבכל התורה 'מבית לפרוכת' (כגון שמות כו, ג) היינו מבפנים.

ונראה לבאר כדבריו שאכן מדובר על ההיכל, אלא שנקרא 'מבית לפרוכת' כיון שגם 'מסך פתח אוהל מועד' נקרא כאן 'פרוכת' בדרך השאלה, ועולה הכתוב על העבודות שבהיכל. ולפי זה מבואר שפיר שהכתוב מקביל את מצוות כהנים לאיסור הלויים, שעל הלויים נאסרו שני חלקים אלו: 'אך אל כלי הקדש, ואל המזבח לא יקרב', ולעומת זאת כהנים נצטוו לעשות עבודות אלו: 'תשמרו את כהונתכם לכל דבר המזבח' ו'למבית לפרוכת' ששם ישנה עבודת 'כלי הקודש'.

* * *

תרומות ומעשרות שעניינם מתנה מתוך מאכל האדם, לכן דווקא כאשר הפרי תלוש, ומעמדו כמאכל, אז שייך להפריש הימנו תרומה ומעשר, כנתינת חלק מתוך המאכל.

והרי הדברים מבוארים יפה, כי הביכורים, הוא ועניינם מתנה מתוך הארץ עצמה, לכן שלימות הפרשתם היא דווקא כאשר הפרי מחובר לקרקע, שבכך בא לידי ביטוי היות הפרי חלק מן הארץ, אבל

גדר פדיון הבן

של חילול והעברת הקדושה מהבן למעות, כי אין עליו קדושה, ויש רק חובה של נתינת חמש סלעים לכהן, ומה שנקרא 'פדיון' הוא על שם מה שהיה ראוי ביסודו לתת את הבן לה' או לכהן, אבל אחר שהתורה קבעה שרק מעות ניתנו לכהן תמורתו, לא חל על הבן חלות קדושה או איסור.

ולכן לא יוכל האדם לייחד חמשה סלעים לגבוה תמורת בנו הבכור בינו לבין עצמו, ויהיה הבן פדוי, וכאשר יימצא הכהן לפניו יתן לו את המעות. כי מאחר שמעשה הפדיון אין יוצר שום חלות דין פדייה וחילול, לפיכך גם אין אפשרות לפדות את הבן ללא הכהן, זוהי משמעות הדין במשנה, שכל עוד שלא הגיעו המעות ליד הכהן, אינו פדוי.

הלשון בפסוק 'פדה תפדה' מופנה לכהן

והנה לשון הפסוק 'אך פדה תפדה' צריך ביאור, שהרי פרשה זו נאמרה לאהרן, וכי יעלה על הדעת שהמצוה לפדות את הבכור מוטלת על הכהן, והרי חובת האב היא, וכמו שכתוב בפרשת בא (שמות יג, ג) 'וכל בכור אדם בבניך תפדה'.

ובאבן עזרא פירש: 'אך פדה תפדה' - פירוש תקן פדיונו, וכן בכור הבהמה הטמאה תפדה'.

אולם עדיין צריך ביאור מדוע כתבה התורה בסגנון זה משתמע שמצות הפדיון היא על הכהן.

ונראה הביאור בזה, על פי האמור כי אף שנקרא 'פדיון', אולם באמת אין למעשה זה תוכן של חלות חילול והעברת הקדושה, שהרי אין עליו כל שם קדושה, ורק חובת תשלום של חמשה סלעים חל על האב, שצריך האב לשלם לכהן. ונמצא שקבעה כאן התורה גדר מיוחד, שאין משמעות לפדיון בלא נתינת המעות לכהן, ותלוי הדבר בכהן, שאם הכהן לא יטול מידו לא יהיה פדוי.

ולפי הדברים הללו יש לבאר שפיר לשון הכתוב 'אך פדה תפדה את בכור האדם', כי נמצא שבכור אדם מוכרח הפודה להגיע אל הכהן, ונזקק הוא לכך שייטול את המעות כדי שתתקיים המצוה, ולכן התורה ציוותה מצוה מיוחדת על הכהן לייטול את המעות, כדי שיתקיים הפדיון.

פדיון הבן - אין העברת הקדושה במצות הפדיון

פדיון הבן מצוותו מפורשת בפרשת בא (שמות יג, יג) 'וכל בכור אדם בבניך תפדה', וחזר ונשנה בברית הלוחות השניות, בפרשת כי תשא (שם לד, כ) 'כל בכור בניך תפדה'. והיינו מאחר שכתוב לפני כן (שם יג, ב) 'קדש לי כל בכור פטר כל רחם שבני ישראל באדם ובבהמה לי הוא', [וכן בפרשת משפטים (שם כב, כח) 'בכור בניך תתן לי'], ביאר הכתוב שבפועל לא יתן את הבן עצמו, אלא יפדה אותו ויתן תמורתו.

אמנם כאן בפרשת קרח כתבה התורה שהפדיון ניתן לכהנים, דכתיב (במדבר יח, יט) 'כל פטר רחם לכל בשר אשר יקריבו לה' באדם ובבהמה יהיה לך, אך פדה תפדה את בכור האדם ואת בכור הבהמה הטמאה תפדה'.

ולהלכה מבואר במשנה (בכורות נא.) שהמפריש דמי פדיון בנו ואבד חייב באחריותו. שנאמר יהיה לך - ופדה תפדה. ופירש רש"י - 'כשיהיה לך הפדיון אז יהיה פדוי, והאי קרא לאהרן אמר ליה רחמנא'.

למדנו אפוא מהפסוק כאן בקרח, שאין המצוה מתקיימת כי אם בנתינת המעות לכהן, וכל עוד שלא ניתנו לכהן לא חל מאומה. ומלשון רש"י נראה שדרשו כן בדרך צירוף תיבות, שהוא אחד מדרכי הדרש - 'יהיה לך - ופדה תפדה'. אולם יש לעיין כיצד דרשה זו נובעת מעומק הפשט.

וגדר דין זה הוא, שאף על פי שמשמעות מעשה הפדיון לכאורה היא, שהבכור ניתן לה', ומשום שהתורה זיכתה את הבכור לכהן, על כן חמשת הסלעים נתונים לו בדמי פדיונו, ואם כן באמת היה צריך להיות הדבר נתון לבחירת האב, אם ירצה לפדות או למסרו לכהן. אולם למעשה אין מתקיימת המצוה באופן זה של הקדשת הבן לה', כי אחר קביעת התורה לפדותו, שוב אין אפשרות אליבא דאמת להותיר את הבכור ביד הכהן, שכן התורה קבעה את סדר החיוב שיהיה על ידי 'פדיון' דווקא - לתת את דמי פדיונו לכהן, ותו לא.

והביאור בזה, שהתורה כבר פדתה את הבכור והמירה את חובתו למעות, ולהלכה הפדיון אינו יוצר מציאות דין

בין פדיון הבן לפדיון פטר חמור

וביתר שאת יתבארו הדברים, על פי ההבדל בין מצות 'פדיון הבן' לפדיון פטר חמור, שלכאורה ענין המצוה וצורתה דומה לפדיון בכור אדם, שבעיקר הדבר חלה חובה לתת את הבכור לכהן, ומכיון שאי אפשר נותנים דמי פדיונו חלף גופו.

אולם למעשה נשתנו גדריהם, ובאים לידי ביטוי בשלשה דברים [כפי העולה מסוגיית הגמרא במסכת בכורות דפים י"א, ובטור וש"ע יורה דעה סימנים שה,שכא, עיי"ש]:

א. בכור אדם אי אפשר לפדות את הבן ללא כהן, ואילו בפטר חמור יכול הבעלים לפדות את החמור על שה (או על כסף בשוויו) בלי כהן, ולכשימצא את הכהן ימסור לו את השה.

ב. בכור אדם לא חל שום איסור או קדושה על הבן, ואילו בפטר חמור חל איסור הנאה על החמור כל עוד שלא נפדה, ולכן הוא טעון עריפה אם לא נפדה.

ג. בכור אדם אי אפשר לתת את הבן לכהן כי אם את חמשה סלעים דמי פדיונו, ואילו בפטר חמור יכול הבעלים לתת את החמור לכהן, והכהן יפדה אותו בעצמו על שה.

והנה שלשה חילוקי דינים אלו נובעים מאותו השורש והטעם, כי באמת שונה גדר פדיון בכור אדם מפדיון פטר חמור, שכן 'בכור אדם' התורה כבר קבעה לו את מציאות פדיונו, שלא תחול שום קדושה עליו במציאות, אלא עיקר דינו הוא שחל עליו ועל אביו חובת תשלום של חמשה סלעים. ולכן אין שום דין איסור עליו בעצמותו, וכן ג"כ אי אפשר לתתו לכהן בפועל, כי לא חל עליו שום דין כלל. וממילא אי אפשר לפדותו בלי כהן.

מה שאין כן פטר חמור, שנתפס בו שם קדושה, שפיר אסור בהנאה עד שיפדהו. ויש מצוה על הבעלים לפדותו לשה (או שווה כסף), וכל עוד שאינו פודהו עדיין חלה עליו חובה לתתו לגבוה וזיקת גבוה עליו, אלא שאין ראוי לתת בהמה טמאה לגבוה, ולכן אם אינו פודהו חלה עליו מצות עריפה, כאשר עכשיו עומדות בפני הבעלים שתי אפשרויות, שמעיקרא חיילא זיקת גבוה על החמור, ויכול לפדותו, ואם לאו נותר בזיקת קדושה ולכן צריך לערפו.

אולם הבן אין בו אליבא דאמת שתי אפשרויות, וחייב הוא לפדותו במעות, וגם אם לא יפדהו לא חל עליו שם קדושה, אלא שחל עליו חובת פדיון, וכל שלא פדאו האב, על הבן לפדות את עצמו. וכפי שנתבאר שהתורה כבר קבעה את מציאות פדיונו, וחובת נתינת הבן הבכור והחלפה בחובת נתינת מעות לכהן.

ובזה מבואר היטב עומק הכוונה בילפוטא שדרשו כאן, שהאב חייב באחריות המעות כל עוד שלא באו ליד כהן, מדכתיב 'יהיה לך אך פדה תפדה', שאין זו רק דרשה מסמיכות חיבות, אלא זה עומק המשמעות גדר המצוה. כלומר שאחר שתלתה התורה המצוה בכהן שהוא יקיים 'פדה תפדה' ויטול את המעות, הרי מוכח שהדבר תלוי בו, וממילא כל עוד שלא באו המעות לידו, לא נתקיימה המצוה. וזה מלמדנו על גדר הדברים, שבסופו של דבר אינו אלא חובת תשלום, ואין כאן חלות פדיון.

הוא אמינא בגמרא שהכהן יברך 'שהחיינו' בפדיון הבן

עוד יש בזה ליישב מה שנתקשו האחרונים בדברי הגמרא, דאיתא (פסחים קכ"א): 'רבי שמלאי איקלע לפדיון הבן, בעו מיניה פשיטא על פדיון הבן' אשר קדשנו במצותיו וצונו על פדיון הבן' אבי הבן מברך, 'ברוך שהחיינו וקיימנו והגיינו לזמן הזה' - כהן מברך או אבי הבן מברך. כהן מברך דקמטי הנאה לידיה, או אבי הבן מברך דקא עביד מצוה. לא הוה בידיה, אתא שאיל בי מדרשא, אמרו ליה אבי הבן מברך שתיים, והילכתא אבי הבן מברך שתיים'.

ובצל"ח (שם) תמה מה ההוה אמינא שיברך הכהן משום דמטי הנאה לידיה, והלא ברכת שהחיינו היא על המצוה, וכשם שברכת המצוות מוטלת על האב, כך ברכת שהחיינו גם היא עליו. והאריך שם לפלפל ובסוף דבריו כתב שהספק הוא כיון שגם הכהן מסייע במצוה, משום דאין המצוה נגמרת ע"י האב לחוד רק כשהכהן יטול את המעות. ועדיין הדברים טעונים ביאור, שלכאורה הכהן הוא רק מסייע ותנאי במצוה, אבל אין הוא מצווה בדבר.

אולם לפי האמור מבואר שפיר, שאכן לכהן יש חלק של ממש במצוה, ונצטווה במיוחד 'אך פדה תפדה', שגם מצדו יבוא ליטול את המעות כי רק כך יחול הפדיון. ולכן סלקא דעתיה, שהוא יברך שהחיינו, מאחר שגם מטי הנאה לידיה.

אמנם עלינו לבאר את המשך לשון הכתוב 'ואת בכור הבהמה הטמאה תפדה', שפשט הכתוב שהיא מצוה שניתנה לאהרן, אף שבפטר חמור צריך הבעלים לפדותו בעצמו, ובוזה הרי אין מעשה הפדיון תלוי בכהן, שיכול לפדותו בינו לבין עצמו כמבואר. אולם היישוב לזה הוא, שבאם נתן את הפטר חמור עצמו לכהן חייב הכהן לפדותו, ואז מתקיים אצלו 'תפדה'.

המנהג לומר 'במאי בעית טפי'

והנה נהגו ישראל על פי המובא בטור (יורה דעה סימן ש"ה) שכן תיקנו הגאונים, שייאמר הכהן לאב 'במאי בעית טפי, בבנך בכורך, או חמשה סלעים דמחיבת לפדות', וכן

פסק ברמ"א (שם סעיף י) אמנם בהמשך דבריו כתב הרמ"א (בשם התרומת הדשן) שאם האב היה רוצה להניח הבן לכהן, אינו יוצא, רק צריך לפדותו. ותמהו האחרונים שאם כן מה הטעם באמירה זו, אחר שאין הברירה בידו ליתן לו הבן. וכן תמהו מה שייך לקרותו 'פדיון', אם בלאו הכי הוא חייב לתת את המעות [ועיין בב"ח שם, ובשו"ת 'חוט השני' (לבעל 'חוות יאיר' סימן צ"ב) שנדחקו ביישובים שונים].

אכן לפי העולה כאן מהכתוב הוא מבואר, שאמנם התורה קבעה שבסופו של דבר בכור האדם לא יהיה קודש לה'. אך התורה מעמידה כאן כיצד הוא יסוד הדבר, שמצד עצם הדברים היה הבכור צריך להיות קדוש לה', וכרהיטות לשון הכתוב בפרשת בא (שמות יג, ב) 'קדש לי כל בכור פטר כל רחם בבני ישראל באדם ובבהמה לי הוא'. וכאן בספר במדבר

נוסף שהבכורים נתונים לכהנים - 'כל פטר רחם וגו' באדם ובבהמה יהיה לך', כלומר שזו צורת הדבר בעיקרו וביסודו.

אולם עם זאת קבעה התורה - 'אך פדה תפדה את בכור האדם ואת בכור הבהמה הטמאה תפדה'. וכמבואר כאן שהתורה תלתה את הפדיון בכהן, ללמדנו שהתורה המירה את החוב בחובת תשלום, שבמקום שיתן האדם את בנו ממש לה' או לכהן, יתן חמשה סלעים לכהן. אולם אחר שנקבע כן בתורה, כבר אין בפני האדם דרך נוספת מלבד פדיון. אולם נתינה זו נותרה פדיון במהותה, והיא באה במקום נתינת הבן לה', מה שהיה צריך להיות אלמלא קבעה התורה לפדותו.

ונמצא שתקנת הגאונים לומר נוסח זה, הוא העמדת צורת הדברים הנכונה והמחשתם בדיבור כפי רצון התורה, אף שאין לכך משמעות במעשה.

היכל השבת

עבודת מתנה

והנה עבודת היום היא, מה שהיום קדוש ומיועד לענייני ה' בלבד, ועלינו לעסוק רק בחפצי שמים ובעבודתו יתברך, ואסור לנו להתעסק בכל צרכינו וחפצי עצמנו, כמו שנאמר בעשרת הדברות - 'ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך ויום השביעי שבת לה' אלוקיך' (שמות כ, ט). וכלשון הכתוב 'אם תשיב משבת רגלך עשות חפצך ביום קדשי וגו' וכבדתו מעשות דרכיך ממצוא חפצך ודבר דבר' (ישעיה נח, ג). כלומר שמקדישים את יום השביעי מתוך ימות השבוע, שיהא כולו קודש לה'.

ובמקביל לזה באה 'מתנת היום', שניתנה לנו 'ברכת השבת', דהיינו שאין האדם צריך לעבוד עבור צרכי היום הזה, אלא כל צרכי יום זה באים לאדם מן השמים בלא טורח ועמל כלל. וכדכתיב בירידת המן - 'ראו כי ה' נתן לכם השבת, על כן הוא נותן לכם לחם יומיים' (שמות טז, כט). ולא עוד אלא שהמן שירד עבור שבת היה משונה במראה ובטעמו לשבח (רש"י שם טז, כב).

אמנם לאמיתו של דבר, בשבת גם 'קדושת היום' דהיינו מצות ועבודת היום, היא עצמה גם 'מתנת היום', והנה מצות 'וקראת לשבת עונג' הרי פשוט שהיא עבודה ומתנה מאוחדים, אמנם אף איסור המלאכה ביום השבת היא עצמה גם מתנה. וכמו שמצינו בגמרא - 'מעשה בחסיד אחד שנפרצה לו פרץ בתוך שדהו, ונמלך עליה לגודרה, וזכר ששבת הוא, ונמנע אותו חסיד ולא גדרה. ונעשה לו

העבודה והמתנה במועדי השנה

בכל מועדי ה' אנו מוצאים שיש בהם 'מצוות היום', דהיינו חובת העבודה המוטלת על האדם ביום הקדוש, ובמקביל לזה יש בכל מועד ומועד את 'מתנת היום', שזה הטובה והברכה המיוחדת שניתן לישראל ביום הזה, אשר משום כך הוא 'יום טוב' לחוג בו ולשמח לפני ה'.

וכגון ב'ראש השנה', 'מצות היום' הוא העבודה להריע לפניו יתברך, ו'מתנת היום' היינו מה שה' זוכר אותנו לטובה ביום זה, ועל שם זה נקרא 'יום הזכרון'. וב'יום הכיפורים' מצות היום היא עבודת התשובה לבוא בצום ובתחנונים לפניו, ומתנת היום היא הסליחה והכפרה שניתנת לישראל ביום זה. וכן בשלשת הרגלים יש בהם מצוות של עבודת ה', דהיינו העלייה לרגל וקרבתו הראיה והחגיגה, וכן בכל חג בפרטות אכילת מצות, הקרבת שתי הלחם, נטילת לולב וישיבת סוכה. ובמקביל יש בהם מתנת היום, דהיינו מה שהיטיב לישראל, שגאל אותם ונתן להם את התורה, וכן עתה הוא גואלם ומלמדם תורה, ונותן להם קציר ואסיף והשגחה עליונה.

העבודה והמתנה בשבת קודש

והנה גם בשבת קודש ישנם שני חלקים אלו, שמצות היום הוא לקדשו, כמו שכתוב 'ויקדש אותו'. ומתנת היום הוא הברכה שנותן לנו את ברכת היום - 'ויברך אלוקים את יום השביעי'.

נס, ועלתה בו צלף וממנה היתה פרנסתו ופרנסת אנשי ביתו' (שבת קנ:). כלומר שההימנעות ממלאכה, היא עצמה הביאה לו תוספת רווח וברכה.

וכן מצינו שמצד מצות היום מוטל על האדם להסיח דעתו מכל ענייניו - 'ששת ימים תעבוד. וכי איפשר לו לאדם לעשות מלאכתו בששת ימים, אלא שבות כאילו מלאכתך עשויה' (מכילתא פרשת בחדש השלישי פרשה ז).

והנה להלכה מובא בטושו"ע - 'הרהור בעסקיו מותר, ומכל מקום משום עונג שבת, מצוה שלא יחשוב בהם כלל, ויהא בעיניו כאילו כל מלאכתו עשויה' (סימן שו סעיף ח). כלומר שבסופו של דבר יש בקיום מצוה זו גם מתנת השבת, שמתענג על הרגשת המנוחה שכל מלאכתו עשויה. וראה דבריו הנפלאים של בעל 'שפת אמת' (יתרו תרנ"ז) 'והאמת כי על ידי שבייתה זו אם הוא באמת אצל האדם כאילו כל מלאכתו עשויה, יכולה היא שתרם, וברגע אחד נגמר כל מלאכתו'.

כי מאתך היא מנוחתם

וכן מצות המנוחה, שהיא עיקר עבודת השבת כמו שאומרים בתפילה 'רצה במנוחתנו'. והנה אף שהשבייתה ביסודה יש בה קושי בנפש האדם, שחש רגש בטלה, שהוא מתהלך בתחושת שעמום וריקנות, אבל באמת יש בזה מתנה נפלאה, כי בשבת קודש ניתנת מתנת מנוחה לאדם, וכלשון התפילה 'יום מנוחה וקדושה לעמך נתת, אברהם יגל יצחק ירנן יעקב ובניו ינחו בו', וזה על ידי הנשמה היתירה, שמביאה את האדם להיות אפוף בשלוה וברוגע ומתענג על המנוחה. וכלשון רש"י 'נשמה יתירה - רוח לב למנוחה ולשמחה, ולהיות פתוח לרווחה, ויאכל וישתה ואין נפשו קצה עליו' (ביצה טז).

ועל מתנה נפלאה זו אנו אומרים בהמשך התפילה - 'מנוחת אהבה ונדבה, מנוחת אמת ואמונה, מנוחת שלום ושלוה והשקט ובטח, מנוחה שלימה שאתה רוצה בה'.

ותיקנו אמירה זו דווקא בתפילת מנחה, כי אז ניכרת ביותר מתנה זו, שדרך האדם שאחר מנוחה רבה, כבר אחוזו הרגשת בטלה ושעמום, אבל בשבת קודש יש מתנה של נשמה יתירה, שאין נפשו קצה במנוחה, אלא אדרבה, מתענג על המנוחה. שגם לעת מנחה, עדיין המנוחה היא לו מנוחת אהבה ונדבה. ועל זה נאמר 'כירו בניך וידעו כי מאתך היא מנוחתם', כי בזה ניכר מתנת הנשמה היתירה שהיא מתנת מנוחה מלמעלה.

העבודה והמתנה בכל המצוות

יש להוסיף, שגם בכללות עבודת ה', אף שבפשוט

התורה והמצוות הם עבודה ועמל לאדם, וכנגד זאת ניתן לאדם שכר טוב, וכדכתיב 'אם בחוקתי תלכו ואת מצוותי תשמרו וגו' אז ונתתי גשמים בעתם ונתנה הארץ יבולה וגו'.

אולם כאשר עם ישראל התקדם במדרגותיו והתעלה בחכמה ובקדושה, כבר זכו להבין שהתורה היא עצמה חיים ואושר, והמצוות הם נועם ושעשוע לאדם, וכלשון הפסוקים - 'כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזבו, עץ חיים היא למחזיקים בה ותומכיה מאושר. דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום' (משלי ג, טו). 'ואשתעשע במצוותיך אשר אהבתי' (תהילים קיט), 'הנחמדים מזהב ומפז רב ומתוקים מדבש ונופת צופים' (שם יט).

ואכן בתחילה היו נזקקים לכפיה על קבלת התורה, 'כפה עליהם הר כגיגית', כלומר שהיו כמוכרחים לכך מצד השכר והברכה שהובטחו להם, אולם אחר כך הגיעו למצב של 'הדר קבלוה מרצון'. ועל דרך זה כתב המהר"ל (תפארת ישראל פרק כז) שבתורה שבכתב לא נקבע יום טוב על נתינת התורה, כי מצד הפשטות התורה היא עול וחוב על האדם, אלא שעם ישראל אחר שטעמו את טעם התורה והמצוות, השיגו מצד עצמם שהתורה היא טובה ואושר לאדם, ולכן קבעו את חג השבועות כחג על מתן תורה.

והנה כאשר כבר השיגו ונוכחו לראות את אושר ומעלת התורה שהיא טובה ומתוקה להם, הרי שמחה זו היא יותר נעלה מכל השכר הטוב המובטח, ואדרבה חג זה נעשה בו יותר שמחה משאר המועדים, כמו שאמרו שם בגמרא 'בעצרת כולי עלמא מודים דבעינן לכם מאי טעמא יום שניתנה בו תורה' (פסחים סח:).

והנה שלבים אלו קיימים אצל כל אדם בפרטות, שבתחילת דרכו התורה והמצוות הם עבורו עבודה והתמסרות ויותר מחייו, אלא שיקבל על כך שכר טוב. אמנם אחר שמתאמץ ועמל בתורה ובמצוות, הוא מתקדש ולבו נטהר וזוכה לעמוד על כך שהעבודה עצמה היא מתנה ואושר לאדם. וכמו שכתב החזו"א 'העונג היחידי שיש לי הוא לעשות רצון קוני', ומרגיש ערבות וטעם מתוק בקיום המצוות, ואז מתקיים בו הכתוב 'והתענג על ה' (תהילים לז, ד).

התודה והברכה ל'ידינו הכבדים מתומכמי מכונו
שנטלו חלק בהוצאות גיליון זה

ברכת מזל טוב לידינו הנכבד, מחשובי אברכי קהילתנו
הרב **אריה לייב קלצקי** שליט"א
לרגל הולדת הבת

אור חדש על ציון תאיר

בשורה טובה לקהל חברי קהילתנו וכלל תלמידי רבינו שמחים אנו לבשר לצמאים למימי תורתו של רבינו זצ"ל בכל אתר ואתר, על צאתו לאור עולם בקרוב של ספר נוסף בסידרת

'בן מלך - על התורה' במדבר חלק ב'

הכולל את הפרשיות
קרח, חוקת, בלק, פינחס, מטות, מסעי

הספר עבר כעת לשלבי הגהה אחרונים ומשם למכשב הדפוס ראה אור עולם ויופץ בעז"ה לציבור בשבועות הקרובים ויהיה ניתן להשיגו אצל נציגי המכון. חברי המכון יהיו זכאים לקבלו בחינם.

הכונו!

בברכת התורה
מכון כתבי בן מלך

כמו כן ניתן להצטרף לקבלת עלון "אוצרות בן מלך" שיוצא לאור מידי שבוע בכתובת המייל: mechonbenmelech@gmail.com

בחסות

המעוניינים לתרום את הוצאות הגיליון לזיכוי הרבים,
נא לפנות ל- 054-8422488 או למייל mechonbenmelech@gmail.com